

Kansanedustajien edustamisväitteet eduskunnan Talvivaara-keskusteluissa

MAIJA MATTILA

ABSTRACT
Representative claims by Finnish MPs in the Talvivaara case

The article examines representative talk of Finnish MPs at plenary debates of the Finnish parliament concerning Talvivaara mine between 2012 and 2015. With representative talk it is referred to talk that puts forward representative claims to represent something or somebody. It is asked: What representative claims did the MPs make? At first instance a distinction is made between traditional empirical representation research and the concept of representation after the so-called representative turn. In the vein of the latter approach, the article treats MPs as makers of representative claims rather than as de facto representatives of something or someone. It is found that MPs made representative claims by referring to different human categories and areas, making thus interpretations of what or whom were important. These categories and areas were interpreted so that they fitted the MPs' political agendas, yet the interpretations seemed rather reactionary and politically correct. The MPs took the role of speaking on behalf of 'the people', thus fulfilling their expected role in the polity. As such, it is suggested, representative claims reveal something of the wider political culture and they cannot be examined detached from the institutional environment in which they are presented.

Johdanto

Tarkastelen tässä artikkelissa kansanedustajien edustuspuhetta. Vakiintuneessa empiirisessä tutkimuksessa edustaminen ymmärretään edustajan ja edustettavan väliseksi suhteeksi ja tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan suhdetta erityisesti Hanna Pitkinin (1972) teoretisoinnin pohjalta. On tutkittu edustajien ja edustettavien välistä deskriptiivistä samankaltaisuutta, mielipiteiden yhtenevyyttä, edustajien ja edustettavien välistä vuorovaikutusta, edustajien toimintaa suhteessa siihen, miten edustettavat haluaisivat heidän toimivan sekä edustajien rooliorientaatioita suhteessa eri valitsijakuntiin. Yhteistä näille tutkimuksille on, että niin edustaja kuin edustettavakin otetaan valmiiksi annettuina, yleensä vaaleissa määrittäneiksi.

Edustaminen voidaan ymmärtää myös toisin. Poliittisen ajattelun traditiossa viime vuosina nousut teoreettinen suuntaus ymmärtää edustuksen

dynaamisena ilmiönä, jossa sekä edustaja että edustettava konstruoidaan edustuksen prosessissa. Edustuspuhe ja siihen sisältyvät edustamisväitteet liittyvät tähän prosessiin (ks. Saward 2006, 2010). Tässä niin sanotussa uudessa edustuskonseptiossa huomio kiinnittyy siihen, minkälaisia konstruktioita edustettava esitetään, toisin sanoen siihen, mitä etuja, ajatuksia tai piirteitä edustettavaan liitetään. Suuntaus korostaa, että edustamisväitteitä voivat esittää sekä vaaleilla valitut ns. viralliset edustajat että ketkä tahansa muutkin. Toisin sanoen edustaminen ei siis rajaudu vaaleilla valittuihin instituutioihin. Tällaisena edustaminen onkin potentiaalisesti demokratian mahdollistaja, eikä demokratian versio, joka vääjäämättä aina näyttäytyy huonompana kuin suora demokratia.

Oma tarkasteluni hyödyntää tätä uuteen edustuskonseptioon nojaavaa lähestymistapaa. Tarkastelen Talvivaaran kaivoksesta käytyä kuutta eduskunnan suullisen kyselytunnin keskustelua vuosina 2012–

2015. Kysyn, millaisia edustamisväitteitä keskusteluihin osallistuneet kansanedustajat kyselytunneilla esittivät. Edustamisväitteiden kontekstoinnissa olen kiinnostunut siitä, miten keskusteluissa näkyivät jako hallitus- ja oppositiopuolueisiin ja kansanedustajien vaalipiiritausta, sekä mikä Talvivaara-keskusteluissa ylipäätään representoitiin tärkeäksi. Millaista kuvaa kansanedustajat puheellaan konstruoivat edustettavasta ja itsestään?

Talvivaaran kaivos aloitti toimintansa Kainuun Sotkamossa vuonna 2008. Sen toimintaa ovat leimanneet toistuvat ympäristöongelmat, muun muassa jätevesivuodot luontoon kaivosalueella ja sen ulkopuolella, sekä taloudelliset ongelmat. Niiden seurauksena Lontoon pörssissäkin listattuna ollut yhtiö ajautui konkurssiin, ja sen tytäryhtiönä toimivan tuotantoyhtiön osti lopulta elokuussa 2015 valtio-omisteinen Terrafame. Keskeisiä tapahtumia, jotka heijastuivat tarkasteluvälillä myös eduskunnan kyselytunneille, olivat kipsisakka-altaan jätevesivuoto marraskuussa 2012 sekä kaivoksen konkurssi loppuvuodesta 2014. Myös muut Talvivaarasta käydyt suullisen kyselytunnin keskustelut käsitelivät kaivoksen ympäristö- ja talousongelmia.

Artikkeli jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa esittelen vakiintuneen empiirisen edustustutkimuksen lähtökohdat ja annan esimerkkejä tällaisesta tutkimuksesta. Toisessa osassa esitän, mitä uusi edustuskonseptio sisältää ja miten sen tapa ymmärtää edustus poikkeaa vakiintuneesta empiirisestä edustustutkimuksesta. Käyn läpi myös uuden edustuskonseption suhdetta eduskuntatutkimukseen. Kolmannessa osassa esittelen Talvivaara-tapauksen ja siitä käydyt eduskuntakeskustelut sekä analysoin keskusteluissa tehtyjä edustamisväitteitä. Lopuksi vedän analyysini yhteen vastaten yllä mainitsemini tutkimuskysymyksiin.

Vakiintuneesta edustamistutkimuksesta uuteen edustuskonseptioon

Kun tarkastellaan edustamisen käsitteestä lähtevää tutkimusta, löytyy yksi yhteinen nimittäjä: Hanna Pitkinin *The Concept of Representation* (1972), johon lähes kaikki edustustutkimukset viittaavat. Pitkinin mukaan edustus on poissa olevan tekemistä läsnä olevaksi. Näin ollen edustamisen käsitteeseen on sisäänrakennettu paradoksi: olla yhtä aikaa läsnä ja poissa. (Pitkin 1972, 8–9.) Pitkin itse oli sisällöllisen

edustamisen (*substantive representation*) puolesta-puhuja ja esitti, että pelkkä samankaltaisuus, deskriptiivisyys, edustajan ja edustettavan välillä ei ole riittävä edustamisen ehto, vaan edustajan on toimitettava responsiivisesti edustettavan etujen puolesta. Edustaja on ymmärrettävä itsenäiseksi toimijaksi, ei siis suorien käskyjen toteuttajaksi, mutta myös edustettava on ymmärrettävä kykeneväiseksi itsenäiseen arvioon. Edustajan ja edustettavan välille ei pääsääntöisesti saa syntyä konflikteja, ja jos sellainen syntyy, siihen on löydettävä syy. (Pitkin 1972, 209–210.)

Pitkinin responsiivisuutta painottava edustamisen määritelmä on toiminut melkein kaiken empiirisen edustamistutkimuksen lähtökohdana, ja edustuksellisten järjestelmien normatiivisessa arvioinnissa vallanpitäjien responsiivisuus kansalaisille on ollut keskeisellä sijalla (Kuklinski ja Segura 1995, 4; Page ja Shapiro 1983, 175). Edustaminen on ymmärretty ihmisten preferenssien kokoamisena yhteen kollektiiviseksi mielipiteeksi (Kuklinski ja Segura 1995, 10), yksityisten etujen muuttamisena politiikkatoimenpiteiksi (ks. Ezrow 2010, 3), äänestäjien preferenssien heijastumana vaalituloksessa (Gallagher 2014, 20), kansalaisten näkemysten ilmaisuna vaaleilla valittujen edustajien toimesta (Herrera ym. 1992, 186) ja toimintana jonkun muun puolesta (Lane 2009, 370). Toisin sanoen, edustamisen laatua on mitattu tutkimalla, missä määrin vaalit tuottavat kansalaisten haluamaa politiikkaa (Manion 1996, 736). Tutkimuksen kohteina ovat olleet keskeiset valtaa käyttävät instituutiot sekä vaali- ja puoluejärjestelmät, koska niiden on ajateltu määrittävän sitä, miten kansalaisten ääni tulee edustetuksi (Powell 2014, 193; tähän liittyvistä ongelmista ks. Peltoniemi tässä numerossa).

Edustaminen nähdään vakiintuneessa empiirisessä tutkimuksessa siis päämiehen (edustettavien) ja agenttien (edustajien) välisenä suhteena, joka saa alkunsa edustajien auktorisoinnista ja päättyy seuraavaan auktorisoinnin hetkeen (vaaleihin), jolloin edustajien vastuunalaisuus toteutuu (ks. Manin ym. 1999, 16; myös Pitkin 1972, 234). Tässä tutkimustraditiossa lähdetäänkin usein siitä, että edustus on välttämätöntä suurissa yhteiskunnissa, joissa kaikki eivät voi kaiken aikaa osallistua päätöksentekoon (ks. Mitchell 2000, 337; Strøm 2000, 267). Näin edustus nähdään suoraa demokratiaa huonompana vaihtoehtona (Piattoni 2013, 229), joka kuitenkin on välttämättömyys, jos demokratia jotenkin halutaan järjestää suurissa yhteiskunnissa. Tästä edustuksen

pitämisestä suoraa demokratiaa huonompana seuraa, että edustustutkimuksessa lähdetään usein liikkeelle vaateesta minimoida edustettavien ja edustajien välinen ero, olipa kyse ulkoisista tunnusmerkeistä tai mielipiteistä.

Kun vakiintunut empiirinen edustamistutkimus on pyrkinyt operationalisoimaan edustamisen käsitteen mitattavaksi tai muutoin tutkittavaksi asiaksi, erilaisen lähtökohdan tarjoaa poliittisen ajattelun perinne. Edustamisen käsitteen suhteen keskeinen siirtymä poliittisessa ajattelussa on edustamisen teoretisoinnissa tapahtunut käänne (*the representative turn*; ks. Näsström 2011) viimeisen 20 vuoden kuluessa.

Tämän käänteen jälkeinen uusi¹ edustuskonseptio siirtää huomion edustamisesta staattisena suhteena siihen, miten edustusta esitetään. Edustamisessa ei siis katsota olevan kyse siitä, että vaalit määrittelevät valmiiksi edustajan ja edustettavan. Sen sijaan olennaista on, miten edustettava joukko esitetään ja kuinka näin ymmärretyn joukon edustajaksi tarjoudutaan. Kysymys voi olla myös siitä, miten todellisuutta representoidaan. Edustuksen voi siis nähdä epävarmana ja omalaatuisena, dynaamisena, alituisen muuttuvana tai ainakin muutettavissa olevana suhteena (ks. myös Rättilä ja Rinne tässä numerossa). Se rakentuu niiden toimesta, jotka esittävät *edustamisväitteitä* (Saward 2006, 2010). Edustamisväitteillä rakennetaan edustettavien joukkoa liittäen siihen tiettyjä piirteitä ja esitetään, että tietty taho edustaa juuri tuota joukkoa (ja sen etuja). Tämä edellyttää edustettavan joukon yksinkertaistamista, keskinäisten erojen vaimentamista ja valintaa sen suhteen, mitä varsinaisesti edustetaan. Kyse on siis tulkinnasta, jonka edustajaksi tarjoutuva tekee edustettavasta. (Pekonen 2015, 195; Pollak ym. 2009, 8; Saward 2006, 298–301.)

Näin ymmärrettyinä edustaminen ei rajaudu edustuksellisiin instituutioihin, vaan edustamisväitteiden esittäminen ja kritisoiminen ovat potentiaalisesti avoinna kaikille poliittisille subjekteille. Edustamista ei myöskään ymmärretä annettuna faktana, jossa joku edustaa tai ei edusta jotain toista, vaan pikemminkin joku voidaan ymmärtää tai olla ymmärtämättä toisen edustajaksi. Kyseessä ei ole staattinen, ajaton tai vääjäämätön asiointi vaan kontekstuaalinen, historiallinen ja kulttuurisilla merkityksillä ladattu ajatus edustamisesta ja sen osapuolista. (Saward 2008, 94.)

Dynaamisena ilmiönä edustus mahdollistaa yhä uudet tulkinnat (representaatiot) sekä edustettavasta kokonaisuudesta että todellisuudesta. Nämä tulkinnat ovat luonteeltaan esteettisiä, minkä on esitetty tekevän edustuksesta demokraattista. (Ankersmit 2002, 35–38; vrt. Rehfeld 2006.) Ilman tätä jatkuvaa liikettä edustajaksi esittäytyvän ja edustetuksi väitetyn välissä politiikka kapeutuu 'totuuksien' toisteluksi, jolloin tilaa toisin ajattelemisen ja tekemisen mahdollisuudelle ei ole. Tässä mielessä edustaminen pitää yllä demokratialle tarpeellista keskustelua siitä, keitä me olemme, miten yhteiskunta ymmärretään, miten se tulisi ymmärtää ja mistä näkökulmasta asioita tulisi tarkastella (Decreus 2013, 39; Näsström 2006, 334; Pekonen 2015, 191; Luoto tässä numerossa). Kun kansan tahtoa tai edustetuksi väitetyn etuja ei voida ottaa annettuna, olennaiseksi normatiiviseksi mittariksi muodostuu ihmisten mahdollisuus kyseenalaistaa esitetyt edustamisväitteet (Näsström 2011, 502–502). Keskeistä on, että edustaminen mahdollistaa poliittiseen toimintaan kykenevän kollektiivin rakentamisen (Pollak ym. 2009, 16). Onnistuessaan tällaiset rakennelmat voivat toimia poliittisesti menestyksekkäästi, toisin kuin vain omissa nimissään toimivat yksittäiset ihmiset. Tässä mielessä uusi edustuskonseptio haastaa myös suoran demokratian paradigman. Tällöin on kuitenkin tärkeää ymmärtää edustaminen juuri dynaamisena ilmiönä² eikä jonakin, johon jollakin instituutiolla on yksinoikeus.

Edustamisen teoretisoinnissa tapahtuneen käänteen jälkeisessä poliittisessa ajattelussa poliittisesta puheesta on tullut edustamisen käsitteen keskeinen osa. Modernissa yhteiskunnassa poliittinen puhe on tyypillisesti median välittämää. Edustuksellisissa demokratioissa kansalaisten läsnäolo on symbolista, konstruoitua ja jatkuvasti uudistettua. Puhe antaa kansan hahmolle muodon ja rakenteen. Siinä mielessä edustus, representaatio, on samalla jatkumolla osallistumisen kanssa eikä vain sille instrumentaalinen siten, että se kääntäisi yhteiskunnalliset näemykset ja mielipiteet päätöksiksi lainsäädäntöelimestä. 'Yleistahtoa' ei ole olemassa ennen julkista keskustelua. (Urbinati 2000, 766–767, 774.)

Edustamisen tarkastelu edustamisväitteiden kautta avaa mahdollisuuksia tarkastella sitä, miten edustettavia ryhmiä konstruoidaan. Tästä näkökulmasta huomio kiinnittyy sellaisiin kysymyksiin, kuten mitä ominaisuuksia edustettavaan liitetään, ja mitä jäte-

tään pois; mitä poliittisia tarkoituksia edustettavan rakennelmat palvelevat, ovatko jotkut representaatiot yleisempiä kuin jotkut toiset, ja mikä representaatioiden suhde on toisiinsa (ks. esim. Meriluoto tässä numerossa). Representaatiot voivat koskea myös sitä, miten todellisuus pitäisi ymmärtää. Näin kyse on re-presentaatiosta, jonkin asian esittämisestä uudelleen.

Normatiivisessa mielessä demokratianäkökulmasta olennaista olisi kiinnittää huomiota siihen, missä määrin poliittiset järjestelmät kokonaisuutena edistävät deliberaation eri muotoja ja diskursiivista vastuunalaisuutta. (Maia 2012, 432–440.) Voi myös tarkastella sitä, mitkä narratiivit edustettavaksi väitetystä kokonaisuudesta ovat dominoivia ja etuoikeutettuja ja missä määrin erilaiset edustamisväitteet tuottavat poliittista energiaa ja osallistumista, ja missä määrin ne taas tuottavat poliittista riippuvuutta tai ovat repressiivisiä. (Squires 2008, 190–192.)

Uuteen edustuskonseptioon nojaavassa edustamistutkimuksessa demokraattisen edustamisen mitarina olisi refleksiivisyys, ei responsiivisuus (Disch 2011). Ollakseen refleksiivistä edustamisprosessin tulisi rohkaista kyseenalaistamiseen. Näin mikään virallinen tai epävirallinen toimielin ei voisi väittää puhuvansa absoluuttisesti kansan nimissä ja erimielisyys olisi pikemminkin normi kuin jotakin, jonka ajatellaan hajottavan demokratiaa. Kyseenalaistaminen kulttuurissa olennaista olisi, että kyseenalaistaminen olisi mahdollisimman moniäänistä ja että siihen osallistuisi niin kansalaisryhmiä, mediaa kuin mielipidevaikuttajiaakin. (Disch 2011, 111; Garsten 2009, 107–108.)

Uusi edustuskonseptio ja eduskunta

Suomessa uutta edustamiskonseptiota on hyödynnetty tarkastelemalla eduskunnan puhefunktiota (Pekonen 2011). Kyösti Pekonen (2011, 30) on todennut, että parlamentti on ”edustuksellisen demokratian tärkein poliittinen instituutio”. Se, miten edustus on organisoitu, vaikuttaa edustajan toiminnan arviointiin:

”Niin kutsutussa parlamentarismen traditiossa huomio kiinnittyy yksittäisen edustajan toimintaan ja tekoihin parlamentissa. Parlamentaarit ylläpitävät edustuksellisuutta jatkuvalla parlamentissa toteutuvalla deliberaatiolla. Puoluedemokratiassa sen sijaan puolue on ensisijai-

nen vastuunkantaja, jolloin edustajaa arvioidaan puolueen toiminnan kautta.” (Pekonen 2011, 30–31.)

Kun edustusta ei enää ymmärretä vaaleissa valmiiksi määrittyneeksi suhteeksi, jota voitaisiin mitata edustajan ja edustettavan läheisyyden selvittämiseksi, vaan puheessa tapahtuvaksi dynaamiseksi ideaksi, myös kansanedustuslaitosta tarkasteltaessa huomio kiinnittyy nimenomaan puheeseen. Parlamentarismi voidaan tästä näkökulmasta ymmärtää retorisenä politiikkana (Palonen 2012a), jossa keskeistä on argumentointi puolesta ja vastaan. Vastaargumentointi ja vaihtoehtoiset esitykset ilmentävät mahdollisuutta tehdä toisin, mikä on keskeinen politiikan periaate. (Palonen 2011, 42; Palonen 2012a, 238–239; Palonen 2012b, 51.)

Pekosen (2011) tutkimuksessa selvitettiin kansanedustajien ja virkamiesten haastatteluiden avulla, mikä merkitys eduskunnan eri toimielimissä annettiin puheelle. Tarkastelun kohteena oli yksittäisten kansanedustajien deliberatiivisen puheen merkitys muun muassa suhteessa eduskuntaryhmään, oman puolueen asemaan hallitus- tai oppositiopuolueena ja valiokuntatyöhön. Pekosen mukaan parlamentarismi ei toteudu eduskunnassa ihanteellisesti, koska puhe ymmärretään siellä ennen kaikkea kampanjapuheena ja vaaliretoriikkana eikä toisia edustajia vakuuttamaan pyrkivänä argumentointina. Eduskunnan toiminta on monin tavoin alisteista hallitukselle puoluejärjestelmän kautta, jolloin parlamentti itsessään, puolueista irrotettuna, ei luo tarpeellista puhumisen paikkaa. (Pekonen 2011, 218–224.)

Tässä artikkelissa tarkastellaan, miten kansanedustajat rakensivat Talvivaara-keskusteluissa puheellaan kuvaa edustettavasta ja minkä paikan he itse ottivat edustuspuheellaan. Ymmärrän edustamisen koko poliittisen järjestelmän kontekstissa, en edustajan ja edustettavan välisenä suhteena. Tämä tarkoittaa, että edustamisväitteitä ja niiden demokraattisuutta voidaan tarkastella sen valossa, millaisia konstruktioita ’kansasta’ ne esittävät, ja mikä rooli edustamisväitteiden esittäjillä, tässä tapauksessa kansanedustajilla, on koko poliittisessa järjestelmässä. Pekosen tutkimuksen hengessä olen siis kiinnostunut siitä, millaisen roolin kansanedustajat ottivat edustamisväitteiden esittäjinä. Edustamisväitteitä ei tule sekoittaa edustukseen faktana eli siihen, keitä kansanedustajat *de facto* edustavat. Kyse on sitä vastoin edustettavan

konstruoinnista ja sen tarkastelusta, miten konstruktioita käytetään poliittisen argumentin rakentamisessa ja perusteluina.

Seuraavassa siirryn tarkastelemaan Talvivaaran kaivoksesta käytyjä eduskunnan kyselytuntien keskusteluja. Kyseessä ei ole lainsäädäntöasia, ja siitä näkökulmasta onkin kiinnostavaa, että Talvivaarasta ylipäätään on käyty eduskuntakeskusteluja.

Yleiskatsaus kyselytuntien asetelmiin

Ennen kansanedustajien tekemien edustamisväitteiden tarkastelua esittelen tässä lyhyesti kyselytuntien asetelmat. Tässä tarkastelussa keskeistä on, ketkä aloittivat keskustelut ja osallistuivat niihin sekä mitkä olivat kansanedustajien vaalipiirit sekä heidän puolueidensa sijoittuminen oppositio- tai hallituspuolueeksi. Otan siis huomioon vakiintuneessa empiirisessä edustamistutkimuksessa usein käytetyt kategoriat vaalipiirin ja puolueen kansanedustajien puhetta kehystävinä tekijöinä. Tämä tarkastelu luo pohjan ymmärtää myöhempänä analysoitavien edustamisväitteiden kontekstia. Tarkastelun lähtökohta-

na toimivat vastakkaiset näkemykset siitä, onko eduskunta vain hallituksen aloitteisiin reagoiva toimielin, jonka työskentelyä hallitus/oppositio-jako määrittää keskeisesti (ks. Wiberg 2014, 169) vai voidaanko sillä ajatella olleen joku itsenäinen funktio puhekuntana (ks. Palonen 2012a, 236; Palonen 2012b, 50–51; Soininen ja Turkka 2008, 10) Talvivaaran tapauksessa.

Talvivaaraa käsiteltiin vuoden 2012 alusta vaalikauden loppuun huhtikuussa 2015 yhteensä kuudella kyselytunnilla. Sitä ennen eduskunnan täysistunnoissa ei keskusteltu Talvivaarasta. Neljä keskustelusta koski Talvivaaran ympäristöongelmia (SKT 116/2012, SKT 28/2013, SKT 153/2014, SKT 175/2014). Yksi käsiteli kaivoksen taloudellisia ja tuotantoon liittyviä ongelmia ja sen seurauksia Suomen metalliteollisuudelle (SKT 124/2013) ja yksi kyselytunti oli kokonaisuudessaan omistettu kaivoksen konkurssille (SKT 111/2014). Kyselytunnit on koottu taulukkoon 1.

Kuten taulukosta ilmenee, kahdella kerralla kysymyksen esitti Pentti Kettunen (ps., Oulun vaalipiiri), kahdella kerralla Raimo Piirainen (sd., Oulun vaalipiiri), kerran Jari Myllykoski (vas., Satakunnan

Taulukko 1. Talvivaara eduskunnan kyselytunneilla aikavälillä 1/2012–4/2015.

Tunnus	Pvm	Aihe	Kysymyksen esittäjä, puolue, vaalipiiri	Muut keskustelijat (kansanedustajat)
SKT 116/2012	8.11.2012	Talvivaaran kaivoksen ympäristöongelmat	Pentti Kettunen, ps., Oulu	Pirkko Ruohonen-Lerner, Jari Lindström, Lea Mäkipää, ps.; Kimmo Tiilikainen, Mauri Pekkarinen, kesk.; Eero Suutari, kok.; Susanna Huovinen, sd.; Tuija Brax, vihr.
SKT 28/2013	14.3.2013	Talvivaaran lähilammen uraanipitoisuus	Raimo Piirainen, sd., Oulu	-
SKT 124/2013	7.11.2013	Talvivaaran kaivoksen ongelmat	Jari Myllykoski, vas., Satakunta	Sauli Ahvenjärvi, kd.; Timo V. Korhonen, kesk.; Martti Korhonen, vas.; Satu Haapanen, vihr.
SKT 111/2014	6.11.2014	Talvivaaran kaivoksen konkurssi	Pentti Kettunen, ps., Oulu	Jari Lindström, Martti Mölsä, Kaj Turunen, ps.; Timo V. Korhonen, Juha Sipilä, Mauri Pekkarinen, Antti Rantakangas, kesk.; Eero Suutari, Marjo Matikainen-Kallström, kok.; Martti Korhonen, Paavo Arhinmäki, vas.; Ville Niinistö, Tuija Brax, vihr.; Raimo Piirainen, Jouni Backman, sd.; Sari Palm, kd.; Stefan Wallin, r.
SKT 153/2014	29.1.2015	Talvivaaran jätevesien käsittely	Johanna Sumuvuori, vihr., Helsinki	Martti Korhonen, vas.; Pentti Kettunen, ps.; Raimo Piirainen, sd.
SKT 175/2014	19.2.2015	Talvivaaran jätevedet	Raimo Piirainen, sd., Oulu	Heikki Autto, kok.

vaalipiiri) ja kerran Johanna Sumuvuori (vihr., Helsingin vaalipiiri). Taustaksi on syytä muistaa, että Talvivaara sijaitsee Sotkamon kunnan alueella Kainuussa, Oulun vaalipiirissä, lähellä entisen Pohjois-Savon vaalipiirin rajaa.

Näissä kuudessa Talvivaara-aiheisessa väittelyssä kansanedustajat esittivät yhteensä 46 puheenvuoroa, pois lukien ministereiden puheenvuorot. Eniten puheenvuoroja esittivät Pentti Kettunen (ps., Oulun vaalipiiri, 6 kpl), Raimo Piirainen (sd., Oulun vaalipiiri, 5 kpl) ja Martti Korhonen (vas., Oulun vaalipiiri, 5 kpl). Talvivaara aiheena houkutteli aktiiviseen keskusteluun erityisesti Oulun vaalipiirin kansanedustajia, jotka esittivät miltei puolet kaikista puheenvuoroista. Oppositio puolueiden kansanedustajat (perussuomalaiset ja keskusta, sekä kolmen viimeisen kyselytunnin osalta lisäksi koalitiohallituksesta lähteneet vasemmistoliitto ja vihreät) esittivät 27 puheenvuoroa ja hallituspuolueet 19.

Puheenvuorojen määrästä ei voi suoraan päätellä, kuinka paljon tai monta kertaa kukin edustaja halusi puhua, koska eduskunnan puhemies jakaa puheenvuorot oman harkintansa mukaan. Keskusteluissa, joissa puhui vain yksi tai muutama kansanedustaja, on todennäköistä, että puheenvuoron sai jokainen sitä pyytänyt. Laajemmin debatoituissa väittelyissä, kuten koko kyselytunnin kestäneessä Talvivaaran konkurssia käsitelleessä väittelyssä (SKT 111/2014), joissa halukkaita puhujia on paljon, puhemiehen valta on sen sijaan suurempi. Koska puheenvuorot oli suhteellisen tasaisesti jaettu eri puolueiden kansanedustajien kesken, vaikuttaisi siltä, että puoluejäsenyys oli yksi keskeinen tekijä puheenvuorojen jakamisessa. Puheenvuorot myös jakautuivat suhteellisen tasan oppositio- ja hallituspuolueiden kesken, kuitenkin oppositio puolueiden kansanedustajiin painottuen. Näin ollen voi ajatella, että kyselytunti tässä tapauksessa oli parlamentin, siis kaikkien kansanedustajien, puhefunktion ilmaus suhteessa hallitukseen, kuitenkin puoluepoliittisella lisämausteella.

Puoluejäsenyydet ja hallitus–oppositio -kahtiajako olivat läsnä puheenvuoroissa vaihtelevilla tavoilla. Kyselytunnilla 116/2012 marraskuun 2012 kipsisakka-altaan vuodon ollessa käynnissä Pentti Kettunen (ps.) kritisoi hallitusta suoraan:

”Mielestäni hallitus vastuuministereineen on ollut asiassa vaitonainen ja vastuuta on vieritetty paikalliselle ely-keskukselle. Tämän mittaluokan

asiassa hallitus ja ministerit eivät voi vetäytyä paikallisviranomaisen selän taakse.”

Tässä keskustelussa myös keskustalainen kansanedustaja Kimmo Tiilikainen kritisoi hallitusta luonnonvarainneuvoston lakkauttamisesta. Susanna Huovinen (sd.) taas kritisoi voimakkaasti ympäristöministeri Ville Niinistöä (vihr.) siitä, että edellinen hallitus oli toteuttanut aluehallintouudistuksen, joka heikensi itsenäisen ympäristöhallinnon asemaa. Vihreät oli edellisessä hallituksessa, mutta sosialidemokraatit ei. Yhtäältä oppositio puolueiden kansanedustajat esittivät hallitukselle kysymyksiä, joiden tarkoitus ei ollut hallituksen kritisointi eksplisiittisesti (esim. Pirkko Ruohonen-Lerner, ps., Mauri Pekkarinen, kesk., Jari Lindström, ps.), toisaalta hallituspuolueiden edustajat (esim. Martti Korhonen, vas.) kritisoivat hallitusta. Tässäkin mielessä puoluepolitiikka oli keskustelussa läsnä, mutta ei hallitseva elementti.

Toisessa keskeisessä Talvivaara-keskustelussa (SKT 111/2014) puoluepoliittinen elementti oli vielä vähemmän läsnä. Keskustelu eteni varsin sovitteluvassa ja samanmielisessä ilmapiirissä. Monet oppositio puolueiden kansanedustajat (mm. Timo V. Korhonen, kesk., Mauri Pekkarinen, kesk., Juha Sipilä, kesk., Jari Lindström, ps., Kaj Turunen, ps., Pentti Kettunen, ps., Tuija Brax, vihr. ja Paavo Arhinmäki, vas.) kiittivät hallitusta sen toiminnasta ennen ja jälkeen Talvivaaran konkurssin. Jonkin verran esitettiin myös kritiikkiä, mutta se ei ollut kovin jyrkkää eikä rikkinut keskustelun yleistä konsensushenkeä.

Kyselytuntien edustamisväitteet

Kyselytunnin keskusteluissa tehdyt edustamisväitteet voidaan jakaa kolmeen kategoriaan. Ensimmäisessä kategoriassa tulkitseen edustamisväitteiksi lausumat siitä, mille ryhmille Talvivaaran kaivoksen tilanteesta katsotaan koituvan seurauksia. Tällaisista tulkinnoista esimerkkejä ovat muun muassa seuraavat lainaukset (korostukset tekijän):

”Matkailualan yrittäjät ovat markkinoineet vuosikymmenten ajan Suomea tuhansien järvien maana. Meillä on puhtaita vesistöjä, puhdasta luontoa, ja sen varaan ovat lukuisat matkailualan yrittäjät investoineet suuria summia: hotelleihin ja niihin liittyviin palveluihin. Samaten kun ajatellaan tätä Talvivaaran aluetta ja niitä

vesistöjä, joita siinä lähiseudulla on, siellä on hyvin **paljon omistusasuntoja, kesämökkejä**, joiden arvot tulevat romahtamaan tämän katastrofin vuoksi. Kysynkin asianomaiselta ministeriltä: onko pohdittu sitä, kuinka **näille kansalaisille ja yrittäjille** korvataan se, että heidän omaisuutensa on menettänyt suuren osan arvostaan?” (Pirko Ruohonen-Lerner, ps., SKT 116/2012.)

”Myöskin **ranta-asukkaille ja rannanomistajille** on tulossa valtavia vahinkoja.” (Pentti Ketunen, ps., SKT 111/2014.)

Kaikkiaan puheenvuoroissa mainittuja ryhmiä ovat yrittäjät, ranta-asukkaat ja maanomistajat, työntekijät, heidän perheensä, sijoittajat, Oulujoen varrella asuvat, ympäristövahingoista kärsineet paikalliset ihmiset ja ”puhtaan veden ja ympäristön tilasta ylipäättään” huolestuneet. Edustettavat representoidaan tässä kategoriassa siis sen kautta, millainen suhde heillä on Talvivaaraan. Näiden viittausten perusteella syntyy vaikutelma, että Talvivaaran ongelmia konkretisoidaan ilmaisemalla, millaisia ongelmia ihmiset näissä eri rooleissa ovat Talvivaaran vuoksi kohdanneet tai kohtaamassa.

Kansanedustajat eivät välttämättä puhu ihmisistä itselleen ulkopuolisina, vaan saattavat sisällyttää myös itsensä viitattuun joukkoon. Näin tekee kansanedustaja Satu Haapanen:

”**Me Oulujoen varrella asuvat olemme luonnollisesti huolissamme juomavetemme tulevaisuuden laadusta.**” (Satu Haapanen, vihr., SKT 124/2013.)

Kun lainauksia katsotaan tarkemmin, huomataan, että vaikka ne ovat muodoltaan yhdenmukaisia, niiden konnotaatiot poikkeavat toisistaan. Vihreiden kansanedustaja Brax keskittyy puheessaan puhtaaseen veteen ja ympäristöön:

”Mutta nyt **huolestuneille ihmisille – maanomistajille, mökkirannoille ja tietysti sille puhtaalle veden ja ympäristön tilasta ylipäättään huolestuneelle** – olisi todella tärkeitä, että lisäbudjetin yhteydessä myös sille vanhalle momentille oikeusministeriöön otettaisiin rahaa, että välittömästi olisi tieto toimista ja lupaus siitä, että nämä asiat selvitetään ja että asiantuntija- ja juridista apua näille **paikallisille ihmisille, jotka ovat kärsineet ympäristövahinkoja**, on saatavissa [---].” (Tuija Brax, vihr., SKT 111/2014.)

Vasemmistoliiton kansanedustaja ja ympäristövaliokunnan puheenjohtaja Martti Korhonen taas aloittaa puheenvuoronsa viittaamalla työntekijöihin, muistuttaen myös ympäristön tärkeydestä:

”Päivähän on todella surullinen monestakin näkökulmasta katsottuna mutta ennen kaikkea tietenkin inhimillisesti **työntekijöille, urakoitsijoille, heidän perheilleen**, ja toinen puoli on sitten tämä ympäristövastuunäkökulma, jonka pitää olla hallinnassa.” (Martti Korhonen, vas., SKT 111/2014.)

Eero Suutari (kok) ei sen sijaan ole huolissaan vain työntekijöistä vaan myös sijoittajista. Hän myös viittaa nimeltä omaan kotipaikkakuntaansa Sotkamoon sekä Kajaaniin:

”Tytäryhtiön konkurssissa suoraan työttömäksi joutuu **700 kainuulaista** lähinnä **Sotkamosta ja Kajaanista** mutta myös **muista Kainuun kunnista**. Satamäärin **yhteistyöyrityksiä** menettää saatavansa, ja **70 000 sijoittajaa** Suomessa menettää rahansa. Talvivaaralla on vaikeuksistaan huolimatta ollut suuri merkitys Kainuun aluetaloudelle ja työttömyydelle.” (Eero Suutari, kok., SKT 111/2014.)

Näin ollen kansanedustajat tekevät ensinnäkin valintoja sen suhteen, mihin ryhmiiin he viittaavat, ja toiseksi sen suhteen, miten he nuo ryhmät esittävät. Heidän argumentointinsa kannalta olennaista on, ymmärretäänkö ongelma ennen kaikkea ihmisiä kohtaavan työttömyyden, ihmisten tekemien sijoitusten vai ihmisiä kohtaavien ympäristöongelmien kautta. Näiden valintojen kautta kansanedustajat myös profiloivat itseään näillä tietyillä tavoilla ymmärrettyjen ihmisryhmien puolestapuhujina.

Toisessa kategoriassa ovat viitaukset tiettyyn alueeseen tai paikkakuntaan sekä mahdollisesti niiden asukkaisiin. Monissa tapauksissa viitatut alueet tai paikkakunnat ovat kansanedustajien kotimaakunnassa:

”Meidän täällä eduskunnassa täytyy puolustaa nimenomaan **Kainuun ympäristöä** mutta myös **asukkaita ja työtä.**” (Eero Suutari, kok., Oulun vaalipiiri, SKT 116/2012.)

”Tämä on totta kai todella karmea päivä **Kainuulle**, ja pahimmillaan konkurssin vaikutukset

koko maakunnalle ovat todella synkät.” (Timo V. Korhonen, kesk., Oulun vaalipiiri, SKT 111/2014.)

”Talvivaaran konkurssi on erittäin kova isku Kainuun jo suurelle työttömyydelle [---].” (Raimo Piirainen, sd., Oulun vaalipiiri, SKT 111/2014.)

Sotkamoon ja Kainuuseen saatetaan viitata kuitenkin myös Oulun vaalipiirin ulkopuolelta, kuten teki Vasemmistoliiton puheenjohtaja Paavo Arhinmäki:

”Tämä on tietenkin Sotkamolle ja Kainuulle erittäin valitettava päivä, erittäin iso henkinen isku, ja täytyy kiittää, että hallitus on selvästi antanut oikean viestin Kainuun suuntaan: että sekä ihmisistä että ympäristöstä huolehditaan.” (Paavo Arhinmäki, vas., Helsingin vaalipiiri, SKT 111/2014.)

Näissä lainauksissa esitetään arvioita siitä, mikä viitatulle alueelle puhujan mielestä on tärkeää: ympäristö, asukkaat, työ, talous. Edustajat ankkuroivat lainauksissa itsensä omaan vaalipiiriinsä, mikä Oulun vaalipiirin kansanedustajille näyttäytyy luontevana tapana puhua, kun kyseessä on Talvivaara. He esiintyvät oman vaalipiirinsä ja Talvivaaran sille aiheuttamien ongelmien tulkkinä.

Keskusteluissa viitataan kuitenkin myös alueisiin, joista ei voi vetää suoraa yhteyttä Kainuuseen tai Oulun vaalipiiriin:

”Tulen itse myös seudulta, jossa on ollut ihan lähivuosina tällainen massiivisen seudullisen sokin tila: iso työttömyys ja ison työn alasajo ja loppuminen kokonaan. [---]. Kun näin kokonaisvaltainen asia kohdistuu alueelle, se vaatii myös henkisiä voimavaroja ja jaksamista ja herättää paljon isoja kysymyksiä jokaisen ihmisen osalta.” (Sari Palm, kd., Kymin vaalipiiri, SKT 111/2014.)

”Kun Turun telakan kohtalo oli taannoin vaalikalaudalla, pelättiin paitsi työpaikkojen menettämistä ja laivanrakentamisen perinteiden katkeamista myöskin tämän hyvinkin laajan osaamiskeskittymän, meriklusterin, hajoamista.” (Stefan Wallin, r., Turun vaalipiiri, SKT 111/2014.)

Stefan Wallinin puheenvuoro on ainoa RKP:n esittämä puheenvuoro kaikissa Talvivaaraa koskevissa kyselytunnin keskusteluissa. Sari Palm oli myös ainoa kristillisdemokraattien kansanedustaja, joka otti osaa konkurssikeskusteluun (SKT 111/2014) ja toinen

niistä kahdesta KD:n edustajasta, jotka ylipäätään ottivat osaa Talvivaara-keskusteluihin kyselytunnella. Kristillisdemokraateilla ei ollut vaalikaudella 2011–2015 kansanedustajaa Oulun vaalipiiristä, ei myöskään ruotsalaisella kansanpuolueella. Kun Oulun vaalipiirin kansanedustajille Talvivaara näyttäytyi oivana mahdollisuutena profiloitua oman vaalipiirin edustajana, esittävät myös muiden vaalipiirien kansanedustajat argumenttinsa viitaten omaan vaalipiiriinsä.

Viittaukset vaalipiiriin ovat siis suhteellisen suosittuja. Niiden kautta kansanedustajat esittävät itsensä omien vaalipiiriensä edustajina ja voi ajatella, että eduskuntaryhmät antavat vastuun keskusteluun osallistumisesta juuri kyseessä olevien vaalipiirien kansanedustajille mahdollistaakseen heille tämän profiloitumisen. Tällä tavoin eduskunnan institutionaalinen järjestäminen tulee manifestoiduksi kansanedustajien puheessa; heidän mandaattinsa tulee maantieteellisesti määrittyneiltä vaalipiireiltä ja se on otettava puheessa huomioon. Samalla viittaukset vaalipiiriin yhdistyvät poliitikoiden agendoihin siten, että päällisin puolin neutraalilta kuulostava viittaus Kainuuseen sisältää aina tietyn poliittisen painotuksen: onko Kainuulle siis olennaista puhdas ympäristö vai työpaikat, tai tuleeko asia ylipäätään ymmärtää tämän vastakkainasettelun kautta?

Yksi keskeinen argumentoinnin tapa on esittää Talvivaaran tapauksen merkitys laajemmassa, koko Suomen kontekstissa:

”Tämä on synkkä päivä paitsi Kainuun maakunnalle, yrittäjille, työntekijöille myöskin Suomelle, koska kaivosteollisuuden varaanhan on ajateltu aika paljon Suomen tulevan menestyksen kannalta, ja nyt pitää toivoa ja uskoa, että tämä asia pystytään ratkaisemaan mahdollisimman hyvin, jotta imagotappio jää mahdollisimman pieneksi.” (Antti Rantakangas, kesk., Oulun vaalipiiri, SKT 111/2014.)

”Kysehän on itse asiassa kansakunnan kannalta kansallisaarteesta, elikkä meidän luonnosta ja meidän ympäristöstä – ei isommasta eikä pienemmästä kysymyksestä.” (Marti Korhonen, vas., Oulun vaalipiiri, SKT 153/2014.)

Näissä sitaateissa ei ole kyse alueellisista eduista vaan siitä, miten Suomen edut esitetään. Antti Rantakangas esittää Suomelle keskeisenä kysymyksenä kaivosteollisuuden, kun taas Martti Korhonen käsitteellistää kysymyksen luonnon ja ympäristön kautta.

Näissä puheenvuoroissa paikallisesta tai alueellisesta kysymyksestä tehdään valtakunnallinen kysymys. Jälleen tuo koko valtakunnan etu esitetään suhteessa edustajien poliittisiin painotuksiin. Syntyy konnotaatio siitä, että näissä puheenvuoroissa kansanedustajat toteuttavat toista institutionaalista periaatetta, sitä, että perustuslain mukaan eduskunta edustaa koko kansaa, eikä kansanedustajia tule siten ymmärtää vain omien vaalipiiriensä edunvalvojina. Siinä mielessä kansanedustajat toteuttavat puheenvuoroissaan sitä institutionaalista roolia, joka kansanedustajien rooliksi on ymmärretty niin oikeusnormeissa (Perustuslain 2 §: ”Kansanvalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville koontunut eduskunta.”) kuin tutkimuskirjallisuudessaakin (parlamentti on kansan edustuksen paikka *par excellence*).

Kolmanteen edustamisväitteiden kategoriaan luen lausumat, joissa puhuja esittää suoraan tulkintansa siitä, mitä ihmiset ajattelevat tai millaisia he ovat:

”Kyllä kansalaiset ja monet meistä poliitikoistakin alkavat olla jo sitä mieltä, että jo riittää selvityksille, jo riittää työryhmille.” (Susanna Huovinen, sd., Keski-Suomen vaalipiiri, SKT 116/2012.)

”Kainuussa asuu väkevä, uuttera ja sitkeä kansa. Haluan kaikkien kainuulaisten puolesta kiittää valtioneuvoston jäseniä, ministereitä, tästä rohkaisevasta tunteroisesta, minkä olemme tässä saaneet viettää ja kuunnella, mitä valtioneuvostolla on suunnitteilla kainuulaisten hyväksi tässä tilanteessa, missä me nyt olemme todella vakavan asian edessä.” (Pentti Kettunen, ps., Oulun vaalipiiri, SKT 111/2014.)

”Talvivaara puhuttaa edelleen Kainuussa, ja ennen kaikkea tämä purkuputken rakentaminen täältä kaivosalueelta Nuasjärveen. Kansalaiset eivät usko siihen – vaikka on vakuutettu – että nämä vedet olisivat puhdistettuja, puhtaita, ja tämä on saanut erilaisia kansalaisliikkeitä hyvin kiinni aktiiviseksi.” (Raimo Piirainen, sd., Oulun vaalipiiri, SKT 175/2014.)

Jälleen kahdessa jälkimmäisessä puheenvuorossa viitataan kansanedustajien omaan kotimaakuntaan Kainuuseen. Ensimmäisessä lainauksessa viittausta ei tehdä mihinkään maantieteelliseen kokonaisuuteen, ja edustamisväite siitä, mitä ihmiset ajattelevat, toimiikin ennen kaikkea legitimaationa kritiikille hallitusta kohtaan. Väite ihmisten tunnoista toimii

siis poliittisena argumenttina. Kaikissa sitaateissa kansanedustajat ottavat roolin ihmisten edustajina tulkitessaan sitä, millaisia nämä ovat tai mitä nämä ajattelevat. Tässä kansanedustajat ottavat position kansan tunteiden tulkkina suhteessa toimeenpanovaltaan. Tämä on erityisen selvää Pentti Kettusen lausuman kohdalla, koska hän suoraan osoittaa sanansa kainuulaisten puolesta hallitukselle. Myös Piiraisen kommentti synnyttää vaikutelman terveisten tuomisesta Kainuusta päättävillä tahoille. Epäselväksi jää, uskooko Piirainen itse vesien olevan puhdistettuja. Toivooko hän hallitukselta ennen kaikkea vakuutusta siitä, että ne ovat puhdistettuja, vai onko hänen tarkoituksensa esittää epäily siitä, että ne eivät olisi? Joka tapauksessa Piirainen esitäytyy viestinviestäjäksi.

Edellisessä kolmessa kategoriassa tulkituin edustamisväitteiksi lausumat, joissa viitattiin tiettyihin ryhmiin tai alueisiin, tai tehtiin väitteitä ihmisten ajatuksista tai olemuksesta. Edustamisväitteet eivät ole missään näistä tapauksista eksplisiittisiä, siis muodoltaan ”minä edustan...” tai ”hän edustaa...”. Kuitenkin kansanedustajat tekevät tulkintoja Talvivaaran tilanteesta sekä ihmisten tai alueiden eduista, ajatuksista tai luonteesta. Edustamisväitteille näyttäisi ainakin tässä kontekstissa olleen keskeistä se, että tulkinnot ja erilaiset poliittiset painotukset on mahdollista niiden kautta esittää ikään kuin neutraaleina ihmisten etuina tai ajatuksina. Samalla oma poliittinen agenda tulee puhutuksi eduskunnan institutionaaliset reunaehdot huomioiden. Keskusteluissa kansanedustajat esittivät roolinsa niin vaalipiirien kuin koko valtakunnankin edustajina – nämä ovat kaksi keskeistä eduskuntaa instituutiona määrittävää aspektia (edustamisväitteiden lähtökohtien eroista institutionaalisilla ja ei-institutionaalisilla toimijoilla, ks. Saward 2009).

Edustamisväitteet eivät kokonaisuudessaan muodosta keskusteluista suurta osaa, mutta niitä tehdessään kansanedustajien puhe on suunnattu selkeästi kansalta toimeenpanovallalle. Edustamisväitteillä kansanedustajat uusintavat tätä rooliaan, jolloin niiden funktio ei ole esimerkiksi vakuuttaa kansalaisia kansanedustajien tietotasosta, esittää oma puolue mahdollisimman hyvässä valossa tai jatkuvasti uusintaa jakoa oppositio- ja hallituspuolueisiin. Muilla keskustelun väitteillä, joita tässä ei ole tutkittu, saattoi tämä funktio ollakin, mutta ei edustamisväitteillä.

Sen lisäksi, että edustamisväitteet näissä keskusteluissa toimivat oman poliittisen agendan edistämisen välineinä, niitä voi tarkastella myös siitä näkökulmasta, mitä niillä *tehdään*. Talvivaaraan liittyvien kyselytuntien tapauksessa mielenkiintoista oli, että pääasiassa kansanedustajat puhuivat työntekijöiden puolesta, kun taas ihmisten käsitteellistäminen ympäristöongelmien kärsijöinä oli jonkin verran vähäisempää. Kokonaisuudessaan keskustelu rakentui näiden kahden poolin ympärille, rakentaen Talvivaarasta siis kysymystä näiden kahden aspektin ristivetona.

On huomattava, että kansanedustajien puhe näyttäytyy laajemmassa katsannossa reaktiiviselta. Kun tarkastellaan kansanedustajien tekemiä eduskunta-aloitteita 2000-luvun puolivälistä lähtien eli ajalta ennen Talvivaaran rakentamista, huomataan, että kansanedustajat tekivät 2005–2006 talousarvio- ja lisätalousarvioaloitteita koskien rautateiden rahoitusta Talvivaaraan ja perustelivat aloitteitaan työllisyysnäkökohdilla (ks. TAA 782/2005; TAA 436/2006; TAA 1026/2006; TAA 1149/2006; LTA 82/2006; LTA 196/2014), kun taas kirjallisia kysymyksiä, jotka kaikki koskivat Talvivaaran ympäristöongelmia, alkoi ilmaantua vuodesta 2010 lähtien (ks. KK 280/2010; KK 625/2010; KK 1230/2010; KK 313/2012; KK 284/2013; KK 1009/2013; KK 856/2014). Näin ollen kansanedustajien edustamisväitteet eivät näyttäydy kovin omaehtoisilta vaan ne seurailevat sitä, mitä ehkä ajatellaan olevan kulttuurisesti hyväksyttyä.

Edustamisväitteillä siis luotiin kuvaa siitä, mikä ihmisille oli olennaista, miten ihmiset ja heidän etunsa tulisi ymmärtää ja miksi puheenvuorossa oleva kansanedustaja tulisi ymmärtää heidän edustajakseen. Vaikka reaktiivisuus ei anna kovin positiivista kuvaa eduskunnan roolista tällaisen 'meitä' määrittävän keskustelun moottorina, avaa edustamisväitteiden tarkastelu laajemmin poliittista kulttuuria ja Talvivaaran ympärillä käytyä yleistä yhteiskunnallista keskustelua. Samalla kansanedustajat voidaan ymmärtää osaksi tuon kulttuurin ja keskustelun uusintamista (ja potentiaalisesti muuttamista) ilman, että kansanedustajat tulisi ymmärretyiksi vain jonkin valmiiksi olemassa olevan 'yleisen mielipiteen' välittäjinä. Talvivaara-keskusteluiden analyysi osoittaa myös, että kansanedustajien puhe ei ole irrallaan niistä institutionaalisista reunaehdoista, joita tuolla puheella on.

Lopuksi

Lähdin artikkelissa liikkeelle kahden erilaisen edustuskonseptin esittelyllä ja vertailulla. Niissä edustusta lähestytään eri tavoilla ja siksi myös niiden normatiiviset konnotaatiot ovat erilaiset. Vakiintuneen empiirisen tutkimuksen traditiossa edustamisen hyvyyden tai huonouden ajatellaan kertovan jotakin demokratiasta, ja hyvyys tai huonous määräytyy edustajan ja edustettavan välisen suhteen laadusta. Olennaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi: Muistuttavatko edustajat edustettavia? Ovatko edustajat ja edustettavat asioista samaa mieltä? Mitä ja miten edustaja kokee edustavansa? Yhteistä näille kysymyksille on, että niissä edustaja ja edustettava otetaan annettuina, valmiina kategorioina, joiden mielipiteet ja positiot on selvitettävissä.

Orastavassa edustusparadigman muutoksessa ja niin sanotussa uudessa edustuskonseptiossa sen sijaan edustajaa sen paremmin kuin edustettavaakaan ei oteta annettuina. Analyysini Talvivaaraa koskevista eduskuntakeskusteluista on ammentanut tästä lähtökohdasta. Ymmärrän edustamisen siis ennen kaikkea konstruktiona.

Se, että eduskunnassa nähtiin tärkeäksi käydä keskusteluita Talvivaarasta, kertoo siitä, että eduskuntaa ei voida pitää yksinomaan lainsäädäntöelimenä. Aiempi tarkastelu onkin osoittanut, että vuoden 2000 perustuslakiuudistus vahvisti eduskunnan asemaa julkisen keskustelun foorumina (Aula 2006). Tutkimuksessani kansanedustajat ottivat roolin, jossa he puhuivat kansalaisilta toimeenpanovallan suuntaan, kansalaisten edustajina. Tämä näkyi erityisesti alueeseen liittyvinä puheenvuoroina, mutta myös puheenvuoroina, joissa tulkittiin ja määriteltiin koko Suomen etua. Kansanedustajat valitsivat omaan poliittiseen painotukseensa nojautuen, esitetäänkö ihmisten tai alueiden etuina ennen kaikkea työ vai ympäristön hyvinvointi.

Toisaalta näiltä osin kansanedustajien tekemät tulkinnat vaikuttivat reaktiivisilta ja siinä mielessä yhdensuuntaisilta, että monet painottivat puheenvuoroissaan molempia puolia. Edustamisväitteistä ei siis voi vetää suoraa johtopäätöstä siitä, mitä kansanedustajat ajattelevat tai mitä he poliittisesti ajavat, vaikka viitteitä niistäkin aspekteista on. Sen sijaan niiden voidaan juuri reaktiivisuuden ja yhdensuuntaisuuden perusteella ajatella heijastelevan jotakin laajempaa yhteiskunnallisesta ilmapiiristä ja siitä skaalasta, mitä on poliittisesti ja kulttuurisesti hy-

väksytyä sanaa. Talvivaara-keskusteluissa uusinnettiin sitä muutoinkin vallalla ollutta Kainuun representaatiota, jossa työ ja työpaikat nousivat keskiöön, viittausten luonnon tärkeydestä jäädessä vähemmistöön. Vaikka puhe eduskunnassa ei olisikaan muita kansanedustajia vakuuttamaan pyrkivää retorista argumentointia vaan ensisijaisesti kampanjapuhetta, edustamisväitteiden esittäminen konstruoi sekä edustajaa että edustettavaa joka tapauksessa.

Edustamisväitteiden tutkiminen onkin ytimeltään poliittisen puheen, kulttuurin ja institutionaalisten reunaehtojen tutkimista. Siksi voi perustellusti kysyä, ohittaako vakiintunut edustustutkimus juuri politiikan ja sen kontekstuaalisuuden pyrkiessään eristämään edustuksen käsitteen näistä aspekteista ja tarkastelemaan edustusta valmiiksi annettuna faktana.

Tässä artikkelissa olen tarkastellut ainoastaan eduskunnassa tehtyjä edustamisväitteitä Talvivaaran tapauksessa. Poliittista puhetta ja kulttuuria ei kuitenkaan voi tietenkään rajata näin kapeasti, ja eduskunnankin puhefunktio asettuu kunnolla kontekstiinsa vasta, kun sitä arvioidaan suhteessa esimerkiksi kansalaistoimijoiden esittämiin edustamisväitteisiin. Niitä olen analysoinut toisaalla (ks. Mattila, tulossa). Tarkastelua voidaan laajentaa siis koskemaan sitä, miten muiden tahojen edustamisväitteet mahdollisesti kritisoivat kansanedustuslaitoksessa esitettyjä väitteitä ja millainen tila eri toimijoiden väitteille on varattu tai millaista tilaa ne onnistuvat itselleen raivaamaan. Tämä avaa mahdollisuuden tarkastella demokratiaa tapaus kerrallaan koko poliittisen yhteisön tasolla olettamatta demokratiaa jonkin tietyn instituution ominaisuudeksi.

VIITTEET

¹ En käytä määrettä 'uusi' siksi, että katsoisin tapahtuneen muostosta itse edustamisen politiikassa. Kyse on tutkimuksellisen lähestymistavan muutoksesta. Jotkut kirjoittajat katsovat edustamisväitteen käsitteen olevan jännitteisessä suhteessa Pitkinin edustuskonseptioon ja siitä virinneeseen laajaan empiriisen tutkimuksen perinteeseen (ks. Severs 2010, 416). Pitkinin klassikkoa *The Concept of Representation* (1972) on kuitenkin mahdollista lukea myös niin, että tässä 'uudeksi' nimetty edustuskonseptio on löydettävissä jo siitä (ks. Disch 2011, 106–109). Tässä mielessä lähestymistapa ei tutkimuksellisesakaan mielessä ole 'uusi'. Käytän määrettä kuitenkin siksi, että sen avulla voin tehdä eron viimeisen 20 vuoden aikana käydyin teoreettisen keskustelun ja erityisesti 1950-luvulta lähtien tehdyn empiriisen tutkimuksen välillä. Suhteessa vakiintuneeseen empiriiseen tutkimukseen Dischin (2011) tulkinta Pitkinistä on uusi.

² Myös vakiintuneessa empiriisessä edustamistutkimuksessa pu-

hutaan toisinaan dynaamisesta edustuksesta (ks. Kuklinski ja Segura 1995; Stimson ym. 1995). Tällöin kyse on sen tarkastelusta, vaikuttavtko muutokset julkisessa mielipiteessä vallanpitäjien mielipiteisiin tai toimiin pitkällä aikavälillä. Edustettavien ja edustajien välisen suhteen ajatellaan olevan dynaaminen siinä mielessä, että mielipiteet muuttuvat ajassa. (Kuklinski ja Segura 1995, 14.) Tämä 'dynaaminen edustus' on syytä erottaa tässä artikkelissa esitetyistä dynaamisesta edustuskonseptiosta, jossa ajatellaan itse edustettavien ja edustajien kategorioiden olevan muuttavissa ja muuttuvia.

LÄHTEET

EDUSKUNTALÄHTEET

- KK 280/2010. Kirjallinen kysymys: *Talvivaaran kipsisakka-altaan päästöt* (Pentti Tiusanen /vas. ym).
- KK 625/2010. Kirjallinen kysymys: *Talvivaaran kaivoksen ympäristövaikutukset ja lähialueen asukkaalle tiedottaminen* (Merja Kyllönen /vas. ym).
- KK 1230/2010. Kirjallinen kysymys: *Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oy:n uraaninmyyntisopimus* (Pentti Tiusanen /vas.).
- KK 313/2012. Kirjallinen kysymys: *Talvivaaran kaivoksen päästöt* (Seppo Kääriäinen /kesk.).
- KK 284/2013. Kirjallinen kysymys: *Talvivaaran kaivoksen ongelmien ratkaiseminen* (Seppo Kääriäinen /kesk.).
- KK 1009/2013. Kirjallinen kysymys: *Talvivaaran kaivoksen tilanearvio* (Eero Suutari /kok.).
- KK 856/2014. Kirjallinen kysymys: *Talvivaaran aiheuttamien ympäristövahinkojen korvaamiset yksityishenkilöille ja alueen ympäristöturvallisuuden turvaaminen kaivoksen talousvaikeuksien keskellä* (Arja Juvenon /ps.).
- LTA 82/2006. Lisätalousarvioaloite: *Määrärahan osoittaminen Talvivaaran kaivoshankkeen rautatien suunnitteluun* (Anne Huotari /vas. ym).
- LTA 196/2014. Lisätalousarvioaloite: *Määrärahan osoittaminen Talvivaaran kaivoksen prosessivesien puhdistamon rakentamiseen* (Pentti Kettunen /ps. ym).
- SKT 116/2012. Suullinen kyselytunti: *Talvivaaran kaivoksen ympäristöongelmat* (Pentti Kettunen /ps.).
- SKT 28/2013. Suullinen kyselytunti: *Talvivaaran lähilammen uraanipitoisuus* (Raimo Piirainen /SDP).
- SKT 124/2013. Suullinen kyselytunti: *Talvivaaran kaivoksen ongelmat* (Jari Myllykoski /vas.).
- SKT 111/2014. Suullinen kyselytunti: *Talvivaaran kaivoksen konkurssi* (Pentti Kettunen /ps.).
- SKT 153/2014. Suullinen kyselytunti: *Talvivaaran jätevesien käsittely* (Johanna Sumuvuori /vihr.).
- SKT 175/2014. Suullinen kyselytunti: *Talvivaaran jätevedet* (Raimo Piirainen /SDP).
- TAA 782/2005. Talousarvioaloite: *Määrärahan osoittaminen Talvivaaran kaivoshankkeen aloittamiseen Sotkamossa* (Lyly Rajala /kok.).
- TAA 436/2006. Talousarvioaloite: *Määrärahan osoittaminen Talvivaaran kaivoshankkeen rautatien suunnitteluun* (Rauno Kettunen /kesk.).
- TAA 1026/2006. Talousarvioaloite: *Määrärahan osoittaminen Talvivaaran kaivoshankkeen aloittamiseen Sotkamossa* (Lyly Rajala /kok.).

- TAA 1149/2006. Talousarvioaloite: *Määrärahan osoittaminen Talvivaaran kaivoshankkeen vaatiman rautatien suunnitteluun* (Markku Rossi /kesk. ym.).
- KIRJALLISUUS
- Ankersmit, Frank R. 2002. Representational Democracy. *Common Knowledge* 8:1, 24–46.
- Aula, Maria Kaisa. 2006. Eduskunta Suomen poliittisessa järjestelmässä. Teoksessa Pasi Saukkonen (toim.), *Suomen poliittinen järjestelmä – verkkokirja*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Osoitteessa <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/eduskunta/eduskunta-suomen-pol-jarjestelmassa/>. Viitattu 4.1.2016.
- Decreus, Thomas. 2013. Beyond Representation? A Critique of the Concept of the Referent. *Representation* 49:1, 33–43.
- Disch, Lisa. 2011. Toward a Mobilization Conception of Democratic Representation. *American Political Science Review* 105:1, 100–14.
- Ezrow, Lawrence. 2010. *Linking Citizens and Parties. How Electoral Systems Matter for Political Representation*. Oxford: Oxford University Press.
- Gallagher, Michael. 2014. Electoral Institutions and Representation. Teoksessa Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi ja Pippa Norris (toim.), *Comparing Democracies 4. Elections and Voting in a Changing World*. Lontoo: Sage Publications Ltd, 11–31. 4. painos.
- Garsten, Bryan. 2009. Representative government and popular sovereignty. Teoksessa Ian Shapiro, Susan C. Stokes, Elisabeth J. Wood ja Alexander S. Kirshner (toim.), *Political Representation*. Cambridge: Cambridge University Press, 90–110.
- Herrera, Cheryl Lyn, Herrera, Richard ja Smith, Eric. 1992. Public Opinion and Congressional Representation. *Public Opinion Quarterly* 56:2, 185–205.
- Kuklinski, James H. ja Segura, Gary M. 1995. Endogeneity, Exogeneity, Time, and Space in Political Representation: A Review Article. *Legislative Studies Quarterly* 20:1, 3–21.
- Lane, Jan-Erik. 2009. Political Representation from the Principal-Agent Perspective. *Representation* 45:4, 369–378.
- Maia, Rousiley. 2012. Non-electoral Political Representation: Expanding Discursive Domains. *Representation* 48:4, 429–443.
- Manin, Bernard, Przeworski, Adam ja Stokes, Susan C. 1999. Introduction. Teoksessa Bernard Manin, Adam Przeworski ja Susan Stokes (toim.), *Democracy, Accountability, and Representation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–26.
- Manion, Melanie. 1996. The Electoral Connection in the Chinese Countryside. *The American Political Science Review* 90:4, 736–748.
- Mattila, Maija. Tulossa. Subtle Power – Analyzing Power in a Real-Life Context. Teoksessa Lauri Karvonen, Heikki Paloheimo ja Tapio Raunio (toim.), *The Changing Balance of Political Power in Finland*. Tukholma: Santérus Academic Press.
- Mitchell, Paul. 2000. Voters and Their Representatives: Electoral Institutions and Delegation in Parliamentary Democracies. *European Journal of Political Research* 37:3, 335–351.
- Näsström, Sofia. 2006. Representative Democracy as Tautology: Ankersmit and Lefort on Representation. *European Journal of Political Theory* 5:3, 321–342.
- Näsström, Sofia. 2011. Where Is the Representative Turn Going? *European Journal of Political Theory* 10:4, 501–510.
- Page, Benjamin I. ja Shapiro, Robert Y. 1983. Effects of Public Opinion on Policy. *The American Political Science Review* 77:1, 175–90.
- Palonen, Kari. 2011. The Fair Distribution of Scarce Parliamentary Times. The Europeanisation of parliamentary politics in a historical perspective. Teoksessa Claudia Wiesner, Kari Palonen ja Tapani Turkka (toim.), *Parliament and Europe. Rhetorical and Conceptual Studies on Their Contemporary Connections*. Baden-Baden: Nomos, 41–57.
- Palonen, Kari. 2012a. *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Tampere: Vastapaino.
- Palonen, Kari. 2012b. Parlamentaarin retoriikka – puntaroiavan ja suostuttelevan politiikan tyyli. Teoksessa Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä ja Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käytäntöä*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 29. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, 30–62.
- Pekonen, Kyösti. 2011. *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino.
- Pekonen, Kyösti. 2015. Poliittinen edustaja edustettavien etujen asianajajana ja edustajan omaan harkintaan nojaavana päätöksentekijänä. Katsauksia ja keskusteluja. *Politiikka* 57:3, 190–198.
- Piattoni, Simona. 2013. Representation as Delegation: a Basis for EU Democracy? *Journal of European Public Policy* 20:2, 224–242.
- Pitkin, Hanna Fenichel. 1972. *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.
- Pollak, Johannes, Båtora, Jozef, Mokre, Monika, Sigalas, Emmanuel ja Slominski, Peter. 2009. On Political Representation. Myths and Challenges. *RECON Online Working Paper* 2009/3. Oslo: ARENA.
- Powell, Bingham G., Jr. 2014. Conclusion: Why Elections Matter. Teoksessa Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi ja Pippa Norris (toim.), *Comparing Democracies 4. Elections and Voting in a Changing World*. Lontoo: Sage Publications Ltd, 187–204. 4. painos.
- Rehfeld, Andrew. 2006. Towards a General Theory of Political Representation. *The Journal of Politics* 68:1, 1–21.
- Saward, Michael. 2006. The Representative Claim. *Contemporary Political Theory* 5:3, 297–318.
- Saward, Michael. 2008. The Subject of Representation. *Representation* 44:2, 93–97.
- Saward, Michael. 2009. Authorisation and Authenticity: Representation and the Unelected. *The Journal of Political Philosophy* 17:1, 1–22.
- Saward, Michael. 2010. *The Representative Claim*. Oxford: Oxford University Press.
- Severs, Eline. 2010. Representation as Claims-Making. Quid Responsiveness? *Representation* 46:4, 411–423.
- Soininen, Suvi ja Turkka, Tapani (toim.). 2008. *The Parliamentary Style of Politics*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Squires, Judith. 2008. The Constitutive Representation of Gender: Extra-Parliamentary Re-presentations of Gender Relations. *Representation* 44:2, 187–204.
- Stimson, James A., MacKuen, Michael B. ja Erikson, Robert S. 1995. Dynamic Representation. *The American Political Science Review* 89:3, 543–565.
- Ström, Kaare. 2000. Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies. *European Journal of Political Research* 37:3, 261–289.
- Urbinati, Nadia. 2000. Representation as Advocacy. A Study of Democratic Deliberation. *Political Theory* 28:6, 758–786.
- Wiberg, Matti. 2014. Puolueryhmät eduskunnassa. Teoksessa Tapio Raunio ja Matti Wiberg (toim.), *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 163–183.